

15-19 YAŞINDA 950 BİN GENÇ NE EĞİTİMDE NE İŞGÜCÜNDE

Seyfettin Gürsel*, Gökçe Uysal** and Melike Kökkızıl***

Yönetici Özeti

Hanehalkı İşgücü Anketi verileri kullanılarak hazırlanan bu araştırma notunda Türkiye'de 15-19 yaş aralığındaki gençlerin eğitim durumları değerlendirilmiştir. Bu yaş grubunda 2 milyon 193 bin genç, yani bu yaş grubunun yüzde 35,2'si, eğitim sisteminin dışında kalmıştır. Eğitim sisteminin dışına çıkmış olan gençlerin ezici çoğunluğu en fazla ilköğretim mezunudur. Eğitim hayatını bırakmış gençlerin azımsanmayacak bir kısmı işgücü piyasasına da girmemektedir. Yaklaşık 950 bin genç (260 bin genç erkek ve 688 bin genç kadın) ise ne eğitimine devam etmektedir ne de işgücü piyasasındadır. Türkiye orta gelir tuzağından çıkmak istiyorsa gençlerinin beşeri sermayelerine daha fazla yatırım yapmalı, eğitim sisteminin dışında kalan gençleri de vakit kaybetmeden okula çekmenin yollarını aramalıdır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmış olması gençlerin okula kayıt olmalarını sağlayabilir ancak eğitimi takip etmelerini sağlayamaz.

15-19 yaş arasında 2,2 milyon genç okula devam etmiyor

Türkiye'de nüfusun önemli bir kısmı gençlerden oluşmaktadır. Toplam nüfusun yaklaşık dörtte biri 15-29 yaş arasında, yüzde 8,4'ü 15-19 yaş arasındadır.¹ Genç neslin görece yoğun olması ekonomik dönüşümler için önemli bir fırsattır. Zira emek verimliliği gençlerin beşeri sermaye birikimlerine paralel olarak artacaktır. Dolayısıyla gençlerin beşeri sermaye stokları ekonomik büyüme ve kalkınma açısından göz ardı edilemeyecek kadar değerlidir.

Bu araştırma notunda, TÜİK tarafından yayınlanan 2012 ve 2013 yılları Hanehalkı İşgücü Anketleri (HİA) mikro veri setleri kullanılarak 15-19 yaş grubundaki gençlerin beşeri sermayesinin temelini oluşturan eğitim durumları incelenmiştir. HİA'da hanedeki bireylere bir eğitim kurumuna devam edip etmedikleri ve en son bitirdikleri eğitim kurumu sorulmuştur. Dolayısıyla bireyler eğitim kurumlarına kayıtlı olma durumlarını değil, eğitim kurumuna devam etme durumlarını beyan etmektedir. Diğer taraftan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) eğitim kurumlarına kayıtlı olma durumunu takip etmektedir. Soruların yapısı nedeniyle HİA istatistikleri ile MEB istatistiklerinin farklı kavramları ölçtüğü göz ardı edilmemelidir.

HİA verilerine göre 2013 yılında 15-19 yaş grubundaki gençlerin sadece yüzde 64,8'i eğitim hayatlarına devam etmektedir. 1 milyon 114 bin genç kadın ve 1 milyon 78 bin genç erkek olmak üzere toplam 2 milyon 193 bin genç eğitime devam etmemektedir. Dolayısıyla, genç nüfusun üçte biri eğitim yatırımlarına yoğunlaşması gerektiği bu yaşlarda okula devam etmemektedir. 2012 yılı verileri ise okula devam açısından bir miktar iyileşme kaydedildiğine işaret etmektedir. HİA verilerine

* Prof. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@eas.bahcesehir.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr. Gökçe Uysal, Betam, Direktör Yardımcısı, gokce.uysal@eas.bahcesehir.edu.tr

*** Melike Kökkızıl, Betam, Araştırma Asistanı, melike.kokkizil@eas.bahcesehir.edu.tr

¹ Hanehalkı İşgücü Anketi 2013 yılı verileri, Betam hesaplamaları. Bakınız Ek 1.

göre eğitimine devam eden 15-19 yaş arasındaki gençlerin oranı 2012’de yüzde 59,9’dan yüzde 4,9 puan yükselerek 2013’te yüzde 64,8’e ulaşmıştır. Eğitime devam oranlarının hem genç kadınlarda hem de genç erkeklerde benzer şekilde arttığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla okula devamda toplumsal cinsiyet farklılıklarının seviyesini koruduğu söylenebilir.

Tablo 1 Eğitime devam durumu

		Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)	Toplam	Toplam (%)
2013	Devam ediyor	2.115.677	66,2	1.923.165	63,3	4.038.842	64,8
	Devam etmiyor	1.078.933	33,8	1.114.027	36,7	2.192.961	35,2
2012	Devam ediyor	1.941.751	61,4	1.769.177	58,4	3.710.928	59,9
	Devam etmiyor	1.220.318	38,6	1.260.067	41,6	2.480.385	40,1

Kaynak: 2012 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

Okula devam etmeyenlerin durumu vahim

Hali hazırda bir eğitim kurumuna devam etmediğini söyleyen gençler tekrar örgün eğitim sistemine dönerken çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla okula gitmeyen gençlerin eğitim seviyesi hem kendi beşeri sermayeleri hem de genel olarak işgücü verimliliği açısından önemlidir. Tablo 2’de okula devam etmeyen gençlerin eğitim durumları verilmiştir.

Tablo 2 Okula kayıtlı olmayanların en son mezun olduğu okul

		Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)	Toplam	Toplam (%)
2013	Herhangi bir okulu bitirmeyen	141.709	13,1	257.111	23,1	398.820	18,2
	İlköğretim	674.159	62,5	594.389	53,4	1.268.548	57,9
	Genel lise	155.510	14,4	160.932	14,5	316.442	14,4
	Meslek veya teknik lise	105.830	9,8	98.288	8,8	204.118	9,3
	Yüksekokul ve üzeri	1.726	0,2	3.307	0,3	5.033	0,2
	Toplam	1.078.933	100	1.114.027	100	2.192.961	100,0
2012	Herhangi bir okulu bitirmeyen	152.924	12,5	281.579	22,4	434.503	17,5
	İlköğretim	774.084	63,4	688.448	54,6	1.462.532	59,0
	Genel lise	172.602	14,1	180.925	14,4	353.527	14,3
	Meslek veya teknik lise	118.05	9,7	106.7	8,5	224.75	9,1
	Yüksekokul ve üzeri	2.657	0,2	2.415	0,2	5.072	0,2
	Toplam	1.220.318	100	1.260.067	100	2.480.385	100

Kaynak: 2012 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

15-19 yaş arasında eğitime devam etmeyen 257 bin genç kadın ve 142 bin genç erkek (toplam 399 bin genç) herhangi bir okulu bitirmediğini söylemektedir. İlköğretimi bitirdiğini söyleyen ise 594 bin genç kadın, 674 bin genç erkek (toplam 1 milyon 269 bin genç) bulunmaktadır. Dolayısıyla 15-19 yaş grubunda yaklaşık 1,5 milyon genç en fazla ilköğretim mezunu olarak eğitimlerine devam etmeyi bırakmıştır. Yine aynı yaş grubunda toplam 316 bin genç genel lise, 204 bin genç ise meslek ya da teknik lise mezunudur. Aralarında çok küçük bir grup ise (5 bin) yüksekokul ya da üzerini tamamladığını söylemiştir.

2012'den 2013'e okula devam etmeyen 15-19 yaş arasında gençlerin eğitim seviyelerinde iyileşmeler görülmektedir. Genel olarak her kademedeki eğitime devam etmediğini söyleyen gençlerin sayısı azalmıştır. Herhangi bir eğitim kurumunu bitirmeyen gençlerin sayısı 2012'de 435 binden 2013'te 399 bine gerilemiştir. İlköğretim mezunlarının sayısı ise 1 milyon 462 binden 1 milyon 269 bine düşmüştür. Buna karşın eğitime devam etmeyen gençlerin beşeri sermayeleri halen çok düşüktür. Bu gençlerin eğitim hayatına dönmeleri sadece zorunlu eğitim yılını artırmakla çözülemeyecek bir sorundur. Türkiye ilerde yüksek verimlilik seviyesine sahip bir işgücü istiyorsa okula dönmesi nispeten kolay olan bu yaş grubundaki gençleri eğitim sistemine dahil etmenin yollarını aramalıdır.

Ne okulda ne işgücünde yaklaşık 1 milyon genç var

Tablo 3'te 15-19 yaş grubundaki gençlerin okul devam etme ve işgücü durumları özetlenmektedir. 2013 yılında bu yaş grubunda 948 bin genç, yani bu yaş grubundaki gençlerin yüzde 15,2'si, ne eğitime devam etmekte ne de işgücü piyasasına girmektedir. Cinsiyet ayrımında incelendiğinde yaklaşık 688 bin genç kadının ve 260 bin genç erkeğin ne işgücüne katıldığı ne de eğitime devam ettiği görülmektedir. Ne işgücünde ne de okulda olanların oranının genç kadınlarda yüzde 22,7 olduğu ve genç erkeklerde ise yüzde 8,1 olduğu görülmektedir. 2012 yılından 2013 yılına ne okulda ne işgücünde olan gençlerin payında ve sayısında önemli azalmalar kaydedilmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak okulda olan ve işgücünde olmayan gençlerin oranında da artışlar görülmektedir. Sadece okula devam edenlerin oranı genç kadınlar arasında yüzde 53,8'den yüzde 60,7'ye, genç erkekler arasında yüzde 51,7'den yüzde 56,6'ya yükselmiştir. Benzer artışlar hem okula devam eden hem de işgücünde olan kesimde de görülmektedir. Bu veriler bir arada değerlendirildiğinde zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasının okula devam üzerinde önemli etkileri olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 3 Gençlerin eğitim ve işgücüne katılım durumu

		Erkek	Erkek(%)	Kadın	Kadın(%)
2013	İşgücünde değil ve okula kayıtlı değil	259.915	8,1	688.417	22,7
	İşgücünde ve okula kayıtlı değil	703.964	22,0	312.219	10,3
	İşgücünde değil ve okula kayıtlı	1.807.774	56,6	1.843.766	60,7
	İşgücünde ve okula kayıtlı	422.957	13,2	192.792	6,4
	Toplam	3.194.610	100,0	3.037.193	100,0
2012	İşgücünde değil ve okula kayıtlı değil	434.027	13,7	921.506	30,4
	İşgücünde ve okula kayıtlı değil	786.291	24,9	338.561	11,2
	İşgücünde değil ve okula kayıtlı	1.633.433	51,7	1.629.675	53,8
	İşgücünde ve okula kayıtlı	308.318	9,8	139.502	4,6
	Toplam	3.162.069	100,0	3.029.244	100,0

Kaynak: 2012 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

Diğer taraftan 2013 yılında 15-19 yaş arasında ne okulda ne de işgücünde olan gençlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir. Atıl kalmış bu grubun eğitim seviyeleri kadar sosyal olarak dışlanmış olup olmadıkları da incelenmeye değerdir. Genç kadın nüfusunun neredeyse dörtte birinin iktisadi hayatın ve eğitim hayatının dışında olduğu dikkat çekicidir. Eğitim hayatına devam etmediğini söyleyen 15-19 yaş grubundaki genç kadınların işgücüne katılım oranının yüzde 28,8 olduğu görülmektedir (Tablo 4). Kadınların işgücüne katılım kararlarında eğitim düzeyi, evlilik durumları, çocuk sahipliği önemli belirleyicilerdendir. Bu gruptaki genç kadınların yaşlarının ilerlemesine paralel olarak evlilik ve çocuk yapma gibi farklı yaşam döngülerine girmeleri hem eğitim sistemine

dönmelerini hem de işgücü piyasasına girmelerini zorlaştıracaktır. 15-19 yaş arasındaki genç kadınların dahi işgücü piyasasına bu kadar mesafeli durmaları Türkiye'nin önemli yapısal sorunlarından biri olan düşük kadın katılım oranları ile ilgili olumsuz sinyaller vermektedir.

Tablo 4 Okula gitmeyen gençlerin işgücü durumu ve işsizlik oranları

	Erkek	Kadın	Toplam
İşgücüne katılım oranı(%)	66,8	28,8	47,5
İşsizlik oranı (%)	18,1	17,3	17,9

Kaynak: 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Okula gitmeyen gençler neden iş aramıyor?

Okula devam etmeyen ve işgücü piyasasında yer almayan gençlerin neden iş aramadıklarına yönelik verdikleri cevaplar cinsiyetlere göre Tablo 5'te verilmiştir.² Erkeklerin yüzde 27,9'u daha önce çok iş aradığını ancak bulamadığını veya yeteneklerine uygun bir iş olmadığını düşündükleri için iş aramaktan vazgeçtiklerini belirtmiştir. Kadınlar arasında benzer sıkıntılar çekenlerin oranı ise yüzde 2,6'dır. Ümidi olmadığı için iş aramaktan vazgeçmiş 72 bin genç erkek, 18 bin genç kadın bulunmaktadır.

Tablo 5 Eğitime devam etmeyen ve işgücüne dahil olmayanların iş aramama nedenleri

	Erkek	Erkek(%)	Kadın	Kadın(%)
İş buldu, başlamak için bekliyor	4.752	1,8	3.749	0,6
Ümidi kırık	72.108	27,9	17.737	2,6
Eğitim öğretimine devam ediyor	61.747	23,9	62.766	9,1
Ev işleriyle meşgul veya ailedeki çocuklara/bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	452	0,2	509.698	74,2
Diğer ailevi veya kişisel nedenler	45.319	17,5	41.737	6,1
Engelli veya hasta	44.896	17,3	37.546	5,5
Diğer	29.638	11,5	13.671	2,0
Toplam	258.912	100,0	686.903	100,0

Kaynak: 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Düşük eğitim seviyeleri nedeniyle işgücü piyasasına girmekte zorlanan gençler olduğu açıkça görülmektedir. Tablo 6'da iş aramaktan vazgeçmiş gençlerin cinsiyet ayrımında eğitim seviyeleri verilmiştir. Ümitsiz genç erkeklerin yüzde 74,6'sının ilköğretim mezunu olduğu ve yüzde 16,6'sının bir okul bitirmediği görülmektedir. Kadınlarda durum benzerdir. Zorunlu eğitim çağındaki gençlerin örgün eğitime dönmelerini kolaylaştıracak politikalar kadar gençlerin işgücü piyasasına geçişlerini kolaylaştıracak ve işgücü piyasasına uyumlarını destekleyecek politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

² Tablo 5 ve Tablo 6'daki istatistiklerin 2012 yılı verileri eklerde verilmektedir.

Tablo 6 Ümidi kırıkların en son mezun oldukları okul

	Erkek	Erkek(%)	Kadın	Kadın(%)	Toplam	Toplam(%)
Bir okul bitirmeyen	14.616	17,3	3.779	17,2	18.395	17,3
İlköğretim	63.109	74,6	14.714	67,1	77.823	73,1
Genel lise	4.617	5,5	2.401	11,0	7.018	6,6
Mesleki veya teknik lise	2.239	2,7	1.032	4,7	3.271	3,1
Toplam	84.581	100,0	21.926	100,0	106.507	100,0

Kaynak: 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Tablo 5'teki veriler genç kadınların toplumsal cinsiyet rollerine bağlı geleneksel iş bölümünün bir yansıması olarak işgücü piyasasına uzak durduklarını ortaya koymaktadır. Zira, ev işleriyle meşgul olmaktan veya ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere bakmaktan dolayı iş aramadıklarını belirten genç kadınların oranının yüzde 74, 2 olduğu görülmektedir. Özetle, okula devam etmeyen ve işgücü piyasasında olmayan her dört kadından üçünün ev işleri veya ailevi sorumluluklar gibi gerekçelerle işgücü piyasasına girmedikleri görülmektedir.

Bölgesel uçurum kapanmıyor

Hemen her istatistikte olduğu gibi okula devamda da Türkiye'deki bölgeler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. 2013 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde okula devam etme oranı yüzde 51,0'da iken Batı Marmara'da bu oran yüzde 73,7'e ulaşmıştır. Diğer bir deyişle, Doğu bölgelerindeki gençlerin yaklaşık yarısı okula devam ediyor iken Batı bölgelerinde her dört çocuktan üçünün okula devam ettiği görülmektedir.

Türkiye genelinde okula devam etme oranı 2012'de yüzde 59,9 iken 2013'te yüzde 64,8'e yükselmiştir. Eğitime katılım oranları istisnasız tüm bölgelerde artmıştır. En düşük artış Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde (yüzde 50,9'dan yüzde 52,8'e), en yüksek artış ise Orta Anadolu Bölgesi'nde (yüzde 55,7'den yüzde 65,2'ye) kaydedilmiştir. Her ne kadar geçen seneye kıyasla okula devam etme oranında yükseliş görülsede bölgesel farklılıkların kapanmadığı göze çarpmaktadır. Okula devam oranı en yüksek olan bölge ile en düşük olan bölge arasındaki fark 2012 yılında 22,3 yüzde puan iken 2013 yılında 22,7 yüzde puana yükselmiştir. Dolayısıyla, mevcut eğitim politikalarının okula devam etme oranındaki bölgesel farklılıkları azaltmada yetersiz kaldığı göze çarpmaktadır.

Net okullaşma oranı

Kamuoyunda 4+4+4 olarak bilinen eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte 2012-2013 eğitim yılında Türkiye'de zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Bu doğrultuda ortaöğretim (lise) çağına tekabül eden 14-17 yaş grubu gençlerin okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin 14-17 yaş grubunun okullaşma oranlarını artırmakta ne kadar başarılı olduğunu incelemek için Tablo 8'de MEB örgün eğitim istatistiklerinde bulunan net okullaşma oranları, HİA verileri kullanılarak hesaplanan 14-17 yaş grubu okula devam oranları ile birlikte verilmiştir.³ Yukarıda açıklandığı gibi MEB ise çağ grubundaki bireylerin eğitim sistemine kayıtlı olup olmadığını takip etmekte, HİA ise bireylere okula devam edip etmediklerini sormaktadır.

³ http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2013_2014.pdf

Tablo 7 Bölgesel ayırimda eğitime devam

	2012 (%)	2013 (%)	Fark (% puan)
Güneydoğu Anadolu	45,6	51,0	5,44
Ortadoğu Anadolu	48,1	52,3	4,25
Kuzeydoğu Anadolu	50,9	52,8	1,93
Orta Anadolu	55,7	65,2	9,46
Akdeniz	61,9	66,0	4,09
Batı Karadeniz	61,3	66,3	4,96
Ege	63,6	68,3	4,70
Doğu Karadeniz	63,4	70,5	7,10
Batı Anadolu	64,2	70,7	6,46
İstanbul	67,9	70,8	2,82
Doğu Marmara	67,8	72,4	4,62
Batı Marmara	67,4	73,7	6,35
Türkiye ortalaması	59,9	64,8	4,87

Kaynak: 2012 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Setleri, TÜİK; Betam

15-19 yaş grubundaki bulgulara paralel olarak 14-17 yaş grubunda okullaşma oranlarının arttığı net bir şekilde görülmektedir. Diğer taraftan bu yaş grubunda ortaöğretime devam ettiğini söyleyen gençlerin oranı HİA'da daha düşüktür. 14-17 yaş aralığında ortaöğretimde net okullaşma oranı yüzde 76,1 iken ortaöğretimde okula devam etme oranı yüzde 65,3 seviyesinde kalmaktadır. Bu verilere dayanarak sisteme kayıtlı olmanın ne gençlerin eğitime devamlarını ne de eğitimi takiplerini sağlamakta yeterli olduğu söylenebilir. Zorunlu eğitimin pratikte 12 yıla çıkarılması için gençlerin eğitimi takiplerini sağlayacak politikalara ihtiyaç vardır.

Tablo 8 Net okullaşma ve okula devam oranları

	Ortaöğretimde net okullaşma oranı (%)	Ortaöğretimde okula devam etme oranı (%)
Erkek (14-17 yaş)	76,7	65,2
Kadın (14-17 yaş)	77,2	65,4
Toplam (14-17 yaş)	76,1	65,3

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2013 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Ek 1 Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grubu	Yüzde
00-04 yaş arası	8.45
05-11 yaş arası	11.8
12-14 yaş arası	5.06
15-19 yaş arası	8.37
20-24 yaş arası	7.16
25-29 yaş arası	8.33
30-34 yaş arası	8.76
35-39 yaş arası	7.69
40-44 yaş arası	7.05
45-49 yaş arası	6.22
50-54 yaş arası	5.59
55-59 yaş arası	4.66
60-64 yaş arası	3.59
65+ yaş	7.26
Toplam	100

Kaynak: 2013 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Ek 2 Eğitime devam etmeyen ve işgücüne dahil olmayanların iş aramama nedenleri, 2012

İş aramama nedenleri	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın(%)
İş buldu başlamak için bekliyor	8.232	1,9	4.674	0,5
Ümidi kırık	102.916	23,8	22.483	2,5
Eğitim/öğretimine devam ediyor	164.848	38,1	160.737	17,5
Ev işleriyle meşgul ya da ailedeki çocuklara/bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	106	0,0	623.628	67,8
Diğer ailevi ve kişisel nedenler	52.427	12,1	48.606	5,3
Engelli veya hasta	55.920	12,9	33.308	3,6
Diğer	48.045	11,1	26.977	2,9
Toplam	432.494	100	920.413	100

Kaynak: 2012 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam

Ek 3 Ümidi kırıkların en son mezun oldukları okullar, 2012

	Erkek	Erkek(%)	Kadın	Kadın(%)	Toplam	Toplam(%)
Herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayanlar	22.813	22,2	4.841	21,5	27.654	22,1
İlköğretim (8 yıl)	72.581	70,5	13.730	61,1	86.311	68,8
Genel lise	5.657	5,5	1.594	7,01	7.251	5,8
Mesleki veya teknik lise	1.866	1,8	2.318	10,3	4.183	3,3
Toplam	102.916	100	22.483	100	125.399	100

Kaynak: 2012 Hanehalkı İşgücü Anketi Mikro Veri Seti, TÜİK; Betam